Aneksija Bosne i Hercegovine i socijalna demokratija

Govor Dimitrija Tucovića povodom aneksije Bosne i Hercegovine. Izvor: „Radničke novine", br. 118, 30. septembar 1908.

Ovo nenormalno stanje i ovi neprirodni odnosi na Balkanu posledica su osvajačke politike velikih kapitalističkih sila. Kroz ceo 19. vek zvezda vodilja ruske spoljne politike jeste Carigrad. Zauzeti Carigrad znači dominirati Balkanom. Ali, direktno prodiranje na Balkan sprečavaju ostali veliki kapitalistički konkureiti. Njoj je potrebno oruđe za njenu balkansku politiku. To je trebalo da joj bude Bugarska. Ona oslobođava Bugarsku, a Sanstefanskim ugovorom projektira Veliku Bugarsku, koja bi u stvari bila samo njena gubernija. Najveći rival Rusije, Engleska, uviđa opasnost od svega toga, i posle rusko-turskoga rata gura Austro-Ugarsku na Balkan da parališe težnje Rusije. Engleska „prosvećena", „civilizovana" Engleska daje Austro-Ugarskoj Bosnu i Hercegovinu, baca u ropstvo čitav jedan narod od dva miliona! Velike evropske sile bacile su, za račun svojih interesa, Bosnu i Hercegovinu u ropstvo: kako se danas može onekivati da će iste te velike sile biti oslobodioci Bosne i Hercegovine, i ko može da bude toliko naivan da na njih apeluje!

Tu svoju osvajačku kapitalističku politiku evropske grabljivice maskiraju težnjom „da civilizuju" ostale narode, da im nametnu svoju kulturu. Međutim, ono što oni zauzetim narodima nameću samo je tiranija. Narodi koji usled svojih nesrećnih istorijskih i političkih odnosa i geografskog položaja nisu imali mogućnosti da idu naporedo sa ostalima, uviđaju svoju zaostalost. Ali to još ne znači da su oni nesposobni za kulturu. Naprotiv, oni je žudno prihvataju i primaju. Međutim, kultura se ne može naturati, ona tim putem ne prodire. Mi balkanski narodi hoćemo da uživamo u produktima pesničkoga genija Nemca Getea i Šilera; mi rado prihvatamo filosofske rezultate njihovih dubokih mislilaca; mi težimo za tehnikom toga naroda tehnike. Ali, nama ne treba glupa austrijska birokratija, koja je u svojoj sopstvenoj zemlji nekada zabranjivala Geteova Fausta; mi nećemo rimske jezuite koji demorališu patrijarhalnu čistotu srpskoga naroda u Bosni i Hercegovini; mi se grozimo od militarističke i reakcionarne najezde zvanične Austro-Ugarske.

A samo to ona je dala narodu u Bosni i Hercegovini. Ona je ušla da tobož modernizuje Bosnu. Međutim, stari, srednjevekovni agrarni odnosi i danas traju. Zemlja na kojoj seljak radi i koju on kultiviše i oplođava nije njegova, već age za koga on radi. Austro-Ugarski režim je zadržao sve te terete i njima dodao još nove glomazne birokratske državne mašinerije. Ništa bolji položaj varoškoga proletarijata nije. Predstavnici kapitalizma jesu najčešće jednovremeno i predstavnici državne vlasti. Oni kojima proletarijat treba da se obraća za zaštitu od neograničene

eksploatacije koja se nad njima u radionici vrši jesu u isti mah i njegovi principi! Pa i bez toga, vlasti su ciničke i kapitalističke sluge u najvećoj meri. Tu skoro, kada su radnici u jednoj varoši tražili od vlasti odobrenje da stvore svoju sindikalnu organizaciju upućeni su — na poslodavca, ako im on to odobri! A već su celome svetu poznate političke „slobode" u tim okupiranim zemljama! Vanredno stanje u permanenciji! Za jedan bezopasan uvodni članak — koji je konfiskovan pre nego što je i pušten u svet — ljudi se kažnjavaju sa 44 godine teške robije!

Srpski vlasnici pozivaju danas proletarijat Srbije da se bori protiv toga stanja u Bosni i Hercegovini, da čak i krv proliva za oslobođenje tamošnjih Srba. Proletarijat Srbije razume očajni položaj bosansko-hercegovačkoga naroda; on saoseća sa njime više no ma koja druga klasa u Srbiji. Ali, šta bi on poneo za uzdarje narodu u Bosni i Hercegovini kada bi prešao Drinu? Srbijanske slobode? Je li to slobodna i demokratska zemlja — kako u Srbiji vladajuća klasa uvek deklamuje — u kojoj radnici nemaju osnovnoga građanskoga prava, prava glasa, u kojoj je cenzus reakcionarniji nego danas u Turskoj? Je li to sloboda, u zemlji u kojoj su naši radnici po unutrašnjosti — oni u Čačku, na primer — predani na milost i nemilost kmetovima i pandurima, koji su tamo paše i koji gaze i ustave i zakone? Je li to sloboda kada se tolikim hiljadama rudarskih radnika oduzima pravo koalicije koje im je izrično Ustavom zagarantovano, oduzima Službenim redom na rudnicima za koje je sam ministar priznao da je drakonski a koga je „Narodna" skupština, i pored energičnoga protesta našega poslanika, ipak održala u snazi! I je li, najposle, to demokratska zemlja, u kojoj je ministar pravde jedan samostalski „demokrat" koji ni danas neće da pomiluje odgovorne urednike „Radničkih novina" koji na strani umiru od gladi a pušta u masama najordinarnije razbojnike? I to danas, kad se i najveći reakcionar na Balkanu, Nikola sa Cetinja, setio da pomiluje one za koje je dokazivao da su se bombama hteli protiv njega boriti!

Ipak, socijalna demokratija najodlučnije ustaje protiv ovog varvarskoga akta aneksije. Mešanje Austro-Ugarske postalo je kobno po istorijski razvitak naroda na Balkanu. Okupacija Bosne i Hercegovine sasvim je omela prirodno razvijanje balkanskih nacija i njihovo grupisanje. Da nije toga bilo, danas bi na Balkanu već bilo izvršeno to nacionalno grupisanje, bez koga nema pravilnoga političkoga i kulturnoga razvijanja. Nacionalno grupisanje ima svoga korena u veoma dubokim socijalnim i ekonomokim odnosima. Ono je njihova nužna posledica, neminovan rezultat. Sprečavati znači stavljati se na suprot neodoljivoj sili istorijskoga razvitka koja hoće svoje pravo i koja mora da bude pobedilac! Austro-Ugarska se ističe nasuprot toj istorijskoj nužnosti, ona gazi pravo nacije na postojanje, ona na Balkanu stvara nenormalno stanje koje je opasnost za kulturu, za svetski mir. Aneksija Bosne i Hercegovine nije stabilisanje, učvršćivanje odnosa na Balkanu i garancija mira; ona, tek, znači početak jednoga od najnemirnijih perioda na ovome poluostrvu. I baš zbog toga što se grozimo rata koji uništava sve kulturne tekovine čovečanstva i što internacionalni proletarijat ima interesa u svetskome miru više no ma ko drugi, jer je tek mir prethodni uslov za njegovo koračanje ka socijalističkome idealu, srpska socijalna

demokratija podiže protest protiv ovog akta aneksije i zauzeće se kod ostalih evropskih bratskih socijalističkih partija da se digne za pravo srpskog naroda, jer nezavisnost balkanskih narodnosti najjače je i jedino jemstvo da Balkan prestane biti „kutak nepogoda za Evropu" i najuspešnije sredstvo u borbi protiv rata a za mirno, kulturno razvijanje Evrope, čovečanstva!